

3 Výsledky na dílčích škálách čtenářské gramotnosti

V této kapitole představujeme výsledky žáků na dílčích škálách pro účely čtení a postupy porozumění.

Šetření PIRLS hodnotí čtenářskou gramotnost v rámci dvou široce pojatých *účelů čtení*, do nichž lze zahrnout většinu toho, co žáci 4. ročníku běžně čtou – čtení pro získání literární zkušenosti (obvykle spojené se čtením literárních textů) a čtení pro získání a používání informací (spojené se čtením informačních textů). Při četbě jakéhokoli textu využívá čtenář různé dovednosti, které mu umožňují porozumět jeho významu. V šetření PIRLS se proto kromě účelů čtení rozlišují ještě čtyři typy čtenářských dovedností, označovaných jako *postupy porozumění* – vyhledávání informací, vyvozování závěrů, interpretace a posuzování textu.

Test čtenářské gramotnosti PIRLS 2016 obsahoval 6 literárních a 6 informačních textů, které rovnoměrně pokrývaly oba účely čtení. Ke každému textu bylo vytvořeno přibližně 15 různě obtížných otázek, z nichž každá se zaměřovala na jeden konkrétní postup porozumění. Testové materiály byly mezi žáky rozděleny tak, aby každý žák v průběhu testování pracoval se dvěma texty. Díky tomu nebyli jednotliví žáci přetěžováni příliš dlouhým testem, ale v celkovém součtu se v každé zemi nasbíralo dostatečné množství dat, která umožňují posoudit nejen celkovou úroveň čtenářské gramotnosti, ale i to, jak byli žáci úspěšní ve čtení různých typů textů a v uplatňování různých čtenářských dovedností. K tomuto účelu byly vytvořeny 4 dílčí škály (viz tabulka 3.1), které umožňují sledovat výkony žáků v dílčích oblastech čtení a srovnávat je s výkony žáků ostatních zemí. Porovnáním výsledků žáků na dílčích škálách lze zjistit silné a slabé stránky jednotlivých zemí.

Tabulka 3.1 Dílčí škály pro prezentaci výsledků šetření PIRLS

Dílčí škály podle účelu čtení	Škála čtení pro získání literární zkušenosti (škála literárních textů)
	Škála čtení pro získání a používání informací (škála informačních textů)
Dílčí škály podle využitých postupů porozumění	Škála vyhledávání informací a vyvozování závěrů (škála vyhledávání a vyvozování)
	Škála interpretace a posuzování textu (škála interpretace a posuzování)

Dvě dílčí škály zastupují každý z účelů čtení a další dvě dílčí škály byly vytvořeny pro čtyři postupy porozumění tak, že do jedné společné škály byly spojeny první dva sledované postupy porozumění (vyhledávání informací a vyvozování závěrů) a do druhé byly sloučeny zbývající dva postupy porozumění (interpretace a posuzování textu).

Výsledky na dílčích škálách podle účelu čtení

Dílčí škály podle účelu čtení umožňují zhodnotit a vzájemně porovnat výkony žáků při práci s literárními a informačními texty. Literární texty jsou v šetření PIRLS zastoupeny krátkými příběhy s ilustracemi. Při jejich četbě je čtenář vtahován do událostí, které prožívají postavy příběhu, snaží se porozumět jejich pocitům a důvodům jednání, ale může mít také potěšení z jazyka, jímž je text napsán. Informační texty čtou žáci 4. ročníku především proto, aby se dozvěděli něco nového o tématech, která je zajímají nebo která probírají ve škole. K informačním textům řadíme například učební texty, populárně-naučné články z dětských časopisů nebo encyklopedií, letáky, pracovní postupy apod. Tyto texty bývají doprovázeny různými prvky, např. grafem, mapou, ilustrací, fotografií nebo tabulkou.